

ویرہ نامہ
دحوالارض

دحو الارض

تاریخ دحو الارض و وقایع آن

دَحْوُ الْأَرْضِ روز ۲۵ ذی القعدة، روز بیرون آمدن زمین از زیر آب است. بنا بر برخی روایات در این روز وقایعی همچون فرود آمدن کشتی نوح بر کوه جودی، تولد حضرت ابراهیم و عیسی و نزول نخستین رحمت خدا بر حضرت آدم به وقوع پیوسته است. دحو الارض در فرهنگ اسلامی از روزهای بافضلیت شناخته می‌شود و به انجام اعمال عبادی مانند غسل، روزه، نماز در آن سفارش شده است.

مفهوم شناسی

دَحْوُ الْأَرْضِ، اصطلاحی قرآنی و حدیثی است. منظور از دحو الارض بیرون آمدن خشکی‌های گسترده زمین از زیر آب است. بنا بر برخی روایات و منابع کهن اسلامی، زمین در ابتدا زیر آب بوده است و سپس خشکی‌ها از آب سر برآورده‌اند. [مرزوقی اصفهانی، کتاب الازمنة و الامکنه، ۱۴۱۷ق، ص ۳۵]. روز بیرون آمدن خشکی‌ها [یا روز آغاز آن] روز دحو الارض نامیده شده است. بنا بر برخی احادیث و کتاب‌های تاریخی، نخستین جایی که از زمین سر برآورد، مکه یا کعبه بوده است. [ابن حیون، شرح الاخبار، ج ۳، ص ۴۷۷؛ شیخ طوسی، من لایحضره الفقیه، ج ۲، ص ۲۴۱؛ فرات کوفی، تفسیر فرات، ص ۱۸۵؛ فاکه‌هی، أخبار مکه فی قدیم الدهر و حدیثه، ۱۴۲۴ق، ج ۲، ص ۲۹۵؛ فزوینی، آثار البلاد و اخبار العباد، ۱۹۹۸ م، ص ۱۱۴]. دحو به معنای واگسترانیدن، [بیهقی، تاج المصادر، ۱۳۷۶ ش، ج ۱، ص ۹۰]. گسترش دادن [خلیل بن احمد، کتاب العین، ۱۴۰۹ق، ج ۳، ص ۲۸۰، ذیل «دحو»]. و چیزی را از جای آن برکندن [راغب اصفهانی، المفردات فی غریب القرآن، ذیل «دحا»]. و «دحو الارض» به معنای گستراندن زمین است.

قرآن

به گفته مفسرین، ایه شریفه «وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحِيهَا؛ و زمین را بعد از آن با غلتانیدن گسترش داد» (نازعات: ۳۰) اشاره به دحو الارض دارد و «منظور از آن نیز این است که در آغاز، تمام سطح زمین را آب‌های حاصل از باران‌های سیلابی نخستین فراگرفته بود. این آب‌ها به تدریج در گودال‌های زمین جای گرفتند و خشکی‌ها از زیر آب سر برآوردند و روز به روز گسترده تر شدند تا به وضع فعلی درآمدند.» و نخستین برآمدگی نیز که آشکار شد، کعبه بوده است.

مفسران درباره منظور از «بعد ذلك» اختلاف نظر دارند. به نوشته طبری برخی از مفسران کلمه «بعد» را به معنای اصلی آن، که خلاف «قبل» است، دانسته و معتقدند که گسترش زمین پس از آفرینش آسمان بوده است. در مقابل، گروهی دیگر «بعد ذلك» را به معنای «مع ذلك» گرفته و گفته‌اند که زمین پیش از آسمان آفریده و گسترده شده است. [طبری، جامع البیان، دار المعرفه، ج ۳، ص ۲۹]. طبری روایتی از ابن عباس را که میان آفرینش (خلق) زمین و گسترش (دحو) آن تفاوت گذاشته و خلقت آسمان را پس از آفرینش زمین و پیش از گسترش دانسته است، سازگار با ظاهر آیه می‌داند. [طبری، جامع البیان، دار المعرفه، ج ۳، ص ۲۹]. طبری در تاریخ الامم و الملوک نیز، دلیل پذیرش این سخن را کاربرد اهل زبان دانسته و گفته است در زبان عربی، «بعد» متضاد «قبل» است و به

و به عبارتی «دحو» به معنای گسترش است و بعضی نیز آن را به معنای تکان دادن چیزی از محل اصلی اش تفسیر کرده‌اند. منظور از دحو الارض (گسترده شدن زمین) این است که در آغاز، تمام سطح زمین را آب‌های حاصل از باران‌های سیلابی نخستین فراگرفته بود. این آب‌ها، به تدریج در گودال‌های زمین جای گرفتند و خشکی‌ها از زیر آب سر برآوردند و روز به روز گسترده تر شدند. از طرف دیگر، زمین در آغاز به صورت پستی‌ها و بلندی‌ها یا شیب‌های تند و غیرقابل سکونت بود. بعدها باران‌های سیلابی مداوم باریدند، ارتفاعات زمین را شستند و دره‌ها گسترده‌اندک اندک زمین‌های مسطح و قابل استفاده برای زندگی انسان و کشت و زرع به وجود آمد. مجموع این گسترده شدن، دحو الارض نام گذاری می‌شود.

معنای «مع» نیست. [طبری، تاریخ الأمم و الملوك، بیروت، ج ۱، ص ۴۹]. خواندن دعایی که با عبارت اللهم داحی الكعبه ... شروع می شود. [طوسی، مصباح المتهجد، ۱۴۱۱، ص ۶۶۹].

متن

اللَّهُمَّ دَاحِيَ الْكُعْبَةِ وَ فَالِقَ الْحَبَّةِ وَ صَارِفَ اللَّزْبَةِ وَ كَاشِفَ كُلِّ كُزْبَةٍ أَسْأَلُكَ فِي هَذَا الْيَوْمِ مِنْ أَيَّامِكَ الَّتِي أَعْظَمْتَ حَقَّهَا وَ أَقْدَمْتَ سَبْقَهَا وَ جَعَلْتَهَا عِنْدَ الْمُؤْمِنِينَ وَدِيعةً وَ إِلَيْكَ ذَرِيعةً وَ بِرَحْمَتِكَ الْوَسِيعةِ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ الْمُنتَجِبِ فِي الْمِيثَاقِ الْقَرِيبِ يَوْمَ التَّلَاقِ فَاتَّقِ كُلَّ رَتْقٍ وَ دَاعٍ إِلَيَّ كُلِّ حَقٍّ وَ عَلَيَّ أَهْلِ بَيْتِهِ الْأَظْهَارِ الْهُدَاةِ الْمَنَارِ دَعَائِمِ الْجَبَّارِ وَ وِلَاةِ الْجَنَّةِ وَ النَّارِ وَ أَعْطِنَا فِي يَوْمِنَا هَذَا مِنْ عَطَائِكَ الْمَخْزُونِ غَيْرَ مَقْطُوعٍ وَ لَا مَمْنُوعٍ [مُؤْمِنُونَ] تَجْمَعُ لَنَا بِهِ التَّوْبَةَ وَ حُسْنَ الْأَوْبَةِ ،

در این باره در ایه دیگری به بیانی دیگر می خوانیم: «وَ هُوَ الَّذِي مَدَّ الْأَرْضَ؛ وَ أَوْسَتْ كَسَى كَهَ زَمِينِ رَا كَسْتَرَش دَاد». (رعد: ۳)

خداای گستراننده کعبه، و شکافنده دانه، و برگیرنده سختی، و برطرف کننده هر گرفتاری، از تو می خواهم در این روز از روزهایت، که حقیقتش را بزرگ گرداندی، و سبقتش را پیش انداختی، و آن را نزد اهل ایمان امانت و وبه سوی خود وسیله قرار دادی، و به رحمت گسترده ات که بر محمد درود فرستی آن بنده برگزیده ات در پیمان نزدیک، روز دیدار، شکافنده هر امر بسته، و دعوت کننده به حق، و بر اهل بیت پاکش آن راهنمایان، و روشن کنندگان راه حق، ستونهای جبار، و متولیان بهشت و دوزخ، و عطاکن به ما از عطای در خزانه ات که نه بریده شود، و نه منع گردد، تا به وسیله آن توبه، و بازگشت خوبی برای ما فراهم نمایی

در تفسیر این آیه نیز آمده است: «خداوند زمین را به گونه ای گسترده که برای زندگی انسان و پرورش گیاهان و جانداران آماده باشد؛ گودال ها و سراسیمه های تند و خطرناک را به وسیله فرسایش کوه ها و تبدیل سنگ ها به خاک پر کرد و آنها را مسطح و قابل زندگی ساخت؛ درحالی که چین خوردگی های نخستین آن، به گونه ای بودند که اجازه زندگی به انسان را نمی دادند»

اعمال این روز

در کتاب های ادعیه برخی اعمال عبادی برای این روز مستحب شمرده شده است:

روزه [طوسی، مصباح المتهجد، ۱۴۱۱ ق، ص ۶۶۹]. به گفته شیخ عباس قمی در مفاتیح الجنان، دحو الارض یکی از چهار روزی است که در سال روزه آنها ممتاز است همچنین روایاتی نقل کرده که روزه این روز کفاره ۷۰ سال است، برای روزه دارش هر چه که در میان آسمان و زمین است استغفار می کند، هر کس این روز را روزه بگیرد و شبش را به عبادت بگذراند برای او عبادت ۱۰۰ سال نوشته می شود.

غسل:

خواندن دو رکعت نماز در وقت ظهر، در هر رکعت بعد از سوره حمد، پنج مرتبه سوره شمس بخواند و بعد از اتمام نماز بگوید: لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ

سپس بگوید: يَا مُقِيلَ الْعَثَرَاتِ أَقْلِنِي عَثْرَتِي يَا مُجِيبَ الدَّعَوَاتِ أَحِبِّ دَعْوَتِي يَا سَامِعَ الْأَصْوَاتِ اسْمَعْ صَوْتِي وَ ارْحَمْنِي وَ تَجَاوَزْ عَن سَيِّئَاتِي وَ مَا عِنْدِي يَا ذَا الْجَلَالِ وَ الْإِكْرَامِ

زیارت امام رضا (ع). [ابن طاووس، اقبال الاعمال، ۱۳۷۷، ج ۲، ص ۲۷-۲۹؛ طوسی، مصباح المتهجد، ۱۴۱۱، ص ۶۷۱ - ۶۹۹]

به دور افکنده شود. خدایا بر او و همه پدرانش درود فرست، و ما را از همنشینان و خاندانش قرار بده، و در زمان بازگشتش ما را برانگیز، تا در دوران او در شمار یارانش باشیم. خدایا درک قیامت را روزی ما کن، و در روزگارش ما را حاضر کن، و بر او درود فرست، و سلام او را به ما بزرسان، درود و رحمت خدا و برکاتش بر او باد.

پانویس

۱. مرزوقی اصفهانی، کتاب الازمنة و الامکنه، ۱۴۱۷ق، ص ۳۵.
۲. رجوع کنید به: ابن حیون، شرح الاخبار، ج ۳، ص ۴۷۷؛ شیخ طوسی، من لایحضره الفقیه، ج ۲، ص ۲۴۱؛ فرات کوفی، تفسیر فرات، ص ۱۸۵؛ فاکهی، أخبار مکه فی قدیم الدهر و حدیثه، ۱۴۲۴ق، ج ۲، ص ۲۹۵؛ قزوینی، آثار البلاد و اخبار العباد، ۱۹۹۸ م، ص ۱۱۴.
۳. بیهقی، تاج المصادر، ۱۳۷۶ش، ج ۱، ص ۹۰.
۴. خلیل بن احمد، کتاب العین، ۱۴۰۹ق، ج ۳، ص ۲۸۰، ذیل «دحو».
۵. راغب اصفهانی، المفردات فی غریب القرآن، ذیل «دحا».
۶. طوسی، مصباح المتهدجد، ۱۴۱۱ق، ص ۶۶۹؛ طوسی، بی تا، النهایة، ص ۱۶۹.
۷. بیرونی، الآثار الباقیه، ۱۳۸۰ش، ص ۲۷۳.
۸. صدوق، من لایحضره الفقیه، ۱۴۰۴ق، ج ۲، ص ۲۴۲.
۹. طوسی، مصباح المتهدجد، ۱۴۱۱ق، ص ۸۲۰.
۱۰. صدوق، ثواب الاعمال، ۱۳۶۸ش، ص ۷۹؛ صدوق، من لایحضره الفقیه، ۱۴۰۴ق، ج ۲، ص ۸۹؛ مقایسه کنید با طوسی، مصباح المتهدجد، ۱۴۱۱ق، ص ۶۷۱ که ولادت ابراهیم را در اول ذیحجه دانسته است.
۱۱. طبری، جامع البیان، دارالمعرفة، ج ۳، ص ۲۹.
۱۲. طبری، جامع البیان، دارالمعرفة، ج ۳، ص ۲۹.
۱۳. طبری، تاریخ الأمم و الملوک، بیروت، ج ۱، ص ۴۹.
۱۴. فخر رازی، التفسیر الکبیر، دار احیاء التراث العربی، ج ۳۱، ص ۴۶.
۱۵. مجلسی، بحار الانوار، دار احیاء التراث العربی، ج ۵۴، ص ۲۲-۲۵.
۱۶. مجلسی، بحار الانوار، دار احیاء التراث العربی، ج ۵۴، ص ۲۵-۲۱۶.
۱۷. طوسی، مصباح المتهدجد، ۱۴۱۱ق، ص ۶۶۹.
۱۸. ر.ک. ابن طاووس، اقبال الاعمال، ۱۳۷۷، ج ۲، ص ۲۷-۲۹؛ طوسی، مصباح المتهدجد، ۱۴۱۱، ص ۶۷۱-۶۹۹.
۱۹. طوسی، مصباح المتهدجد، ۱۴۱۱، ص ۶۶۹.

فِي لِقَائِكَ وَارْزُقْنِي حُسْنَ الْعَمَلِ قَبْلَ حُلُولِ الْأَجْلِ بَرِيئًا مِنَ الزَّلِيلِ وَ سُوءِ الْخَطَلِ اللَّهُمَّ وَارْزُقْنِي حَوْضَ نَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ اشْقِنِي مِنْهُ مَشْرَبًا رَوِيًّا سَائِعًا هَيِّئْنَا لَا أَظْمَأُ بَعْدَهُ وَ لَا أَخْلَأُ وَرَدَهُ وَ لَا عَنْهُ أَدَادُ وَ اجْعَلْهُ لِي خَيْرَ زَادٍ وَ أَوْفَى مِعَادٍ يَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ اللَّهُمَّ وَ الْعَن جَبَابِرَةَ الْأُولِيْنَ وَ الْآخِرِينَ وَ بِحَقُوقِ [لِحَقُوقِ] أَوْلِيَائِكَ الْمُسْتَأْثِرِينَ اللَّهُمَّ وَ اقْصِمْ دَعَائِمَهُمْ وَ أَهْلِكَ أَشْيَاعَهُمْ وَ غَامِلَهُمْ وَ عَجَلْ مَهَالِكَهُمْ وَ اسْلُبْهُمْ مَمَالِكَهُمْ وَ صَيِّقْ عَلَيْهِمْ مَسَالِكَهُمْ وَ الْعَن مُسَاهِمَهُمْ وَ مُشَارِكَهُمْ.

و از دوستان اولیای، و برگزیدگان و خاصان درگاهت قرارم ده، و دیدارت را بر من مبارک گردان، و پیش از فرا رسیدن پایان عمرم حسن عمل روزی ام فرما، درحالی که پاک از لغزش ها و گفتاری بی پایه و منطق تباہ باشم. خدایا مرا به حوض پیامبرت محمد (درود خدا بر او و خاندانش) وارد کن، و از آن به من بنوشان، نوشاندنی سیراب کننده، روان و گوارا، که پس از آن هرگز تشنه نشوم، و از ورود به آن طرد نگردم، و از آن منع نشوم، و آن را قرار ده برایم بهترین توشه، و کاملترین وعده گا، روزی که گواهان بپا می خیزند. خدایا لعنت کن گردنکشان گذشته و آینده را، هم آنان که حقوق اولیای را به ناحق به خود اختصاص دادند. خدایا پایه هایشان را بشکن، و پیروان و عمالشان را نابود ساز، زمیه های هلاکتشان را به زودی فراهم فرما، و کشور هایشان را از دستشان بگیر، و راه هایشان را بر آنان تنگ کن، و بر آنان که با آنان سهیم و شریکند لعنت فرست.

اللَّهُمَّ وَ عَجَلْ فَرَجَ أَوْلِيَائِكَ وَ ازْدُدْ عَلَيْهِمْ مَطَالِمَهُمْ وَ أَظْهِرْ بِالْحَقِّ قَائِمَهُمْ وَ اجْعَلْهُ لِدِينِكَ مُنْتَصِرًا وَ بِأَمْرِكَ فِي أَغْدَائِكَ مُؤْتِمِرًا اللَّهُمَّ اخْفُفْهُ بِمَلَائِكَةِ النَّصْرِ وَ بِمَا أَلْقَيْتَ إِلَيْهِ مِنَ الْأَمْرِ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ مُنْتَقِمًا لَكَ حَتَّى تَرْضَى وَ يَعُودَ دِينُكَ بِهِ وَ عَلَى يَدَيْهِ جَدِيدًا غَضًّا وَ يَمْحَضَ الْحَقُّ مَحْضًا وَ يَرْفُضَ الْبَاطِلَ رَفْضًا اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِ وَ عَلَى جَمِيعِ آبَائِهِ وَ اجْعَلْنَا مِنْ صَحْبِهِ وَ أُسْرَتِهِ وَ ابْعَثْنَا فِي كَرَّتِهِ حَتَّى نَكُونَ فِي زَمَانِهِ مِنْ أَعْوَانِهِ اللَّهُمَّ اذْرِكْ بِنَا قِيَامَهُ وَ أَشْهَدْنَا أَيَّامَهُ وَ صَلِّ عَلَيْهِ [عَلَى مُحَمَّدٍ] وَ ازْدُدْ إِلَيْنَا سَلَامَهُ وَ السَّلَامَ عَلَيْهِ [عَلَيْهِمْ] وَ رَحْمَةَ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ. خدایا در فرج دوستانت شتاب کن و حقوق تاراج رفته آنان را به آنان بازگردان و قائم آنان را به حق آشکار کن، و او را یاری رسان دینت بدار، و درباره دشمنانت فرمانده به فرمانت قرار ده.

خدایا فرشتگان پیروزی را گرداگرد او همواره بدار، و به آن دستوری که در شب قدر به او القا کردی او را انتقام گیرنده خویش قرار ده، تا جایی که خشنود شوی، و دینت به وسیله او، و به دست او به گونه ای نو و تازه بازگردد، و حق به طور کامل ناب شود، و باطل به صورت همه جانبه

در قرآن

خداوند در آیه ۳۰ سوره نازعات می فرماید: «وزمین را بعد از آن (آفرینش آسمان و زمین) گسترش داد». بر اساس نظر بیشتر مفسران، منظور از «دَحِيضًا» در این آیه، همان دحوالارض است.

دحوالارض

۲۵ ذیقعدہ، روز دحوالارض

اعمال

روزه:
ثواب هفتاد سال عبادت
احیا و شب زنده داری:
برابر با یک سال عبادت
ذکر و دعا:
مراجعه به
مفاتیح الجنان
انجام غسل و
نماز مخصوص:
به نیت روز دحوالارض
زیارت امام رضا

* منظور از دحوالارض این است که در آغاز، تمام سطح زمین را آب فرا گرفته بود. که ابتدا زمین کعبه و بتدریج سایر خشکی ها از زیر آب سر بر آوردند و روز به روز گسترده تر شدند.

* بر اساس روایتی از امام هشتم علیه السلام حضرت ابراهیم و حضرت عیسی علی نبینا و آله و علیهما السلام در این روز به دنیا آمده اند.

دعای دحوالارض

يَا مُقِيلَ الْعَثْرَاتِ اِقْلِنِي عَثْرَتِي يَا مُجِيبَ الدَّعَوَاتِ اَجِبْ دَعْوَتِي يَا سَامِعَ الْأَصْوَاتِ
اسْمَعْ صَوْتِي وَ ارْحَمْنِي وَ تَجَاوَزْ عَن سَيِّئَاتِي وَ مَا عِنْدِي يَا ذَا الْجَلَالِ وَ الْإِكْرَامِ .

ای درگذرنده از خطا و لغزش! از لغزشم درگذر. ای ندای اجابت دعاگویان! دعایم را پاسخ گوی
ای شنوای صدای نجویان! صدایم را بشنو و بر من مهربانی کن. از بدی هایم درگذر و از زشتی هایم
چشم پیوش، ای صاحب جلال و بزرگی و شکوه.